

Pericopa VaYigaş - Bilha şi Zilpa - roabe sau soţii? [anul 5780]

Bilha şi Zilpa nu au fost prea norocoase. Ele nu sunt socotite printre cele patru mame ale poporului evreu. De obicei sunt alăturate de Lea şi Rahel. Însă în pericopa VaYigaş este o schimbare a atitudinii faţă de ele şi ele apar a fi egale cu cele două mame.

Dar înainte de toate trebuie să facem o mică explicaţie de vocabular biblic, ca să înţelegem diferitele traduceri care se pot găsi în limba română. În ebraica biblică, sclav sau rob la masculin este *eved* עֶבֶד, iar la feminin sunt două cuvinte: *ama* אָמָה şi *şifha* שִׁפְחָה. Ambele apar de multe ori în paralel cu masculinul *eved* şi uneori sunt paralele între ele. Cu toate acestea mulţi înţeleg cuvântul *şifha* ca fiind mai familiară, adică femeile numite aşa pot deveni cu uşurinţă soţii fără să rămână pe poziţia de concubină. Printre altele ei se bazează şi pe forma cuvântului, care prin adăugarea literei מ *mem* la început o transformă pe *şifha* שִׁפְחָה în *mişpaha* מִשְׁפָּחָה (se i-au în seamă numai literele fără vocale). Ei compară cu latina *famula* – roabă, faţă de *familia*. Eu prefer să traduc *şifha* roabă şi nu slujnică, cum se traduce de obicei, fiindcă în Tanach verbul slujesc *meşaret* מֵשָׁרֵת se referă la Kadoş Baruch Hu sau rar la Moise sau David „Şi băiatul Samuel îl slujea pe Dumnezeu înaintea lui” (1Samuel. 3:1).

Noi vom analiza atitudinea faţă de ele în toate versetele în care ele apar. Până la pericopa noastră ele sunt tratate întotdeauna inferioare fiind numite *şifha*. Prima întâlnire cu ele este imediat după nunta dintre Iacov şi Lea (pericopa Vayeşe).

„Lavan i-a dat-o pe Zilpa, roaba lui, lui Lea, fiica lui ca roabă” (Geneza 29:24)

„Lavan i-a dat-o lui Rahel, fiica sa, pe Bilha roaba lui ca roabă” (Geneza 29:29)

Bilha şi Zilpa sunt roabele lui Lavan, iar el le dăruieşte fiicelor lui cadou de nuntă. Ele rămân în statut de roabe. După ce Lea naşte copii şi Rahel este tot stearpă, ea o propune pe Bilha să fie o soţie suplimentară lui Iacov „Şi i-a dat-o de soţie pe Bilha, roaba ei” (Geneza 30:4). Poziţia lui Bilha nu s-a schimbat; într-adevăr ea este soţia lui Iacov, dar tot roabă este. Imediat după asta aceeaşi atitudine este şi faţă de Zilpa.

Când Iacov îl întâlneşte pe Esav, ele nici nu sunt numite pe nume: „Le-a pus pe roabe şi pe copiii lor primii, pe Lea şi pe copii ei ultimii, iar pe Rahel şi pe Iosef ultimii (de tot)” (Geneza 33:2).

Data următoare când este o considerare despre ele, este după moartea lui Rahel şi oribila faptă pe care a provocat-o Ruben faţă de Bilha, care s-a culcat cu ea, concubina tatălui lui. Acesta a fost un act clar de sfidare. Dacă Bilha era soţie cu statut întreg, cu siguranţă Reuven nu îndrăzneşte să facă ceea ce a făcut. Într-adevăr, imediat după asta apare lista fiilor lui Iacov: „Când Israel locuia în ţara aceea, Ruben s-a dus şi s-a culcat cu Bilha, ţiitoarea tatălui său, iar Israel a aflat. Fii lui Iacov au fost doisprezece: Fiii lui Lea, întâiul-născut al lui Iacov Ruben; şi Simeon, Levi, Iuda, Isachar şi Zevulun. Fiii lui Rahel, Iosef şi Biniamin. Iar fiii lui Bilha, roaba lui Rahel, Dan şi Naftali. Iar fiii lui Zilpa, roaba lui Lea, Gad şi Aşer. Aceştia sunt fiii lui Iacov care i s-au născut în Padan-Aram” (Geneza 35:22-26).

Bilha şi Zilpa sunt deocamdată definite roabe faţă de mame, dar ţiitoare faţă de Iacov. Însă băieţii sunt cu toţi fii

lui Iacov. Această situație a produs clase diferite între fiii lui Iacov. Pe de o parte, fiii lui Lea, care erau mai mulți față de Iosef, singurul fiu al lui Rahel, căruia i s-a adăugat mai târziu și mititelul de Biniamin. Pe de altă parte, fiii roabelor. Această situație problematică la începutul pericopei Vayeșev: „Aceasta este istoria (urmașilor) lui Iacov. (Pe când) Iosef era de șaptesprezece ani, păstora turmele împreună cu frații săi și el se joacă/distrează împreună cu fiii lui Bilha și cu fiii lui Zilpa, soțiile tatălui său. Iosef aducea tatălui lor zvonuri rele despre ei” (Geneza 37:2).

Iaakov a înțeles probabil că este imposibil să construiască în acest fel poporul Israelului, în timp ce fiii lui, adică triburile, fiecare aparține unei alte clase sociale. Din această cauză, de acum încolo se schimbă de tot atitudinea față de Bilha și Zilpa. Numai există etichete sau grade inferioare. Este clar că Iosef nu hoinărește cu fiii lui Lea, dar pe de altă parte Bilha și Zilpa se numesc soțiile tatălui lui, egale din toate punctele de vedere.

Se pare că și fiii lui Iacov au perceput acest lucru. Doar când ei stau în fața lui Iosef, ei îi spun „Noi toți suntem fiii unui singur bărbat; noi suntem (oameni) cinstiți, robii tăi nu sunt iscoade” (Geneza 42:11). Ca dovadă Rași care ne spune clar că spiritul divin este cel care i-a călăuzit pe frați ca să-l includă în vorbele lor și pe Iosef care stătea acolo cu ei.

Încă o dovadă la necesitatea absolută a egalității între triburi o găsim tot în pericopa noastră, la sfârșit, în lista genealogică a fiilor lui Iaakov care au coborât în Egipt. Cele două sunt prezentate exact ca și Lea „aceștia sunt fii lui Zilpa ...” (Geneza 46:18) și la fel și „aceștia sunt fiii lui Bilha” (Geneza 46:25). Numai despre Rahel se spune „soția lui Iacov” (Geneza 46:19). Dar este clar că Rahel nu era într-o poziție diferită de Lea, prima soție a lui Iaakov. Cea mai bună dovadă este că Lea este cea care este înmormântată lângă el în Mearat HaMachpela. HaRașar Hirș, marele înțelept din Germania sec. 19, comentează că Rahel este numită „soția lui Iacov” fiindcă ea era femeia pe care el o iubea cel mai mult și singura soție pe care el a vrut-o și a ales-o pentru el. [În ciuda acestui fapt, Lea, Zilpa și Bilha sunt soții în statut egal cu Rahel. Numai așa, prin egalitate poate fi construit poporul evreu.](#)

Acest statut de egalitate între triburi se dovedește și din lista jertfelor președinților din cartea Numeri (pericopa Naso) pe care le citim în zilele de Hanuca. În fiecare zi noi citim o jertfă a unuia din cei 12 președinți a celor 12 triburi. Toraua prelungește și detailează fiecare trib aparte, cu toate că ele sunt complet identice. Majoritatea înțelepților văd în repetarea acestor amănunte o evidențiere că toate triburile sunt pe un statut egal.